

UOT 33.338

Aygün Muradova

Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası, magistrant

aygunmuradova@gmail.com

Elmi rəhbər: Vilayət İsmaylov

Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası, Professor

E-mail: ismaylov1953@mail.ru

ƏHALİNİN HƏYAT SƏVİYYƏSİNİN TƏNZİMLƏMƏSİNDƏ DÖVLƏT TƏCÜRBƏSİ

Xülasə

Məqalənin məqsədi əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi və bu istiqamətdə dövlətin rolunun müəyyən edilməsi, eləcə də dövlət təcrübələrinin səmərəliliyini araşdırmaqdan ibarətdir. Tədqiqatda əhalinin rifahının artırılması ilə bağlı dövlət siyasətlərinin icrasının təhlili aparılmış, müasir yanaşmalar və problemlər araşdırılmışdır.

Məqalədə əsasən keyfiyyət və kəmiyyət **analiz metodları** tətbiq edilmişdir. İqtisadi-statistik analizlər, müqayisəli yanaşmalar və analitik modelləşdirmə istifadə edilərək tədqiqat aparılmışdır. Beynəlxalq təcrübədən və müxtəlif ölkələrin sosial-iqtisadi göstəricilərindən geniş istifadə olunmuşdur. Dövlət proqramları, qanunvericilik aktları və iqtisadi göstəricilərə dair məlumatlar əsas araşdırma mənbələri kimi götürülmüşdür.

Araşdırma nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasında dövlətin aktiv müdaxiləsi və effektiv siyasətlər mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Sosial müdafiə sistemlərinin inkişafı, əhalinin gəlirlərinin artırılması və sosial bərabərliyin təmin edilməsi kimi amillər diqqət mərkəzində olmuşdur. Müxtəlif ölkələrdə tətbiq olunan dövlət siyasətlərində iqtisadi inkişaf səviyyəsi, mədəni və sosial şərait kimi amillərin rol oynadığı aşkarlanmışdır. Tədqiqatda bəzi məhdudiyyətlər də müşahidə olunmuşdur. Əsas məhdudiyyətlərdən biri tədqiqatın nəzəri xarakter daşması və empirik məlumatların tam şəkildə istifadə edilməməsidir. Həmçinin, müxtəlif ölkələrin sosial-iqtisadi fərqlilikləri nəzərə alınsa da, onların hamısının detallı şəkildə öyrənilməsi mümkün olmamışdır. Eyni zamanda, nəticələrin tətbiqi zamanı konkret ölkə və ya regionlara uyğun adaptasiya tələb oluna bilər.

Açar sözlər: *Dövlət, Sosial, Təhsil, Ölçətlilik, Səhiyyə*

Giriş

Əhalinin həyat səviyyəsinin tənzimlənməsi bir çox ölkələr üçün prioritet məsələdir, çünki sosial rifahın yüksəldilməsi dövlətin əsas məqsədlərindən biridir. Həyat səviyyəsi, əhalinin gəlir səviyyəsi, sosial təminat, sağlamlıq, təhsil, mənzil şəraiti və ümumi rifah vəziyyətini əhatə edən geniş bir anlayışdır [7, s. 70]. Dövlət bu sahədə müxtəlif siyasətlər və proqramlar həyata keçirərək əhalinin həyat şəraitini yaxşılaşdırmağa çalışır. Vergi siyasəti, sosial müdafiə proqramları, təhsil və səhiyyə xidmətlərinin genişləndirilməsi, iqtisadi sabitliyin qorunması və regionların inkişafı kimi tədbirlər əhalinin rifahının yüksəldilməsinə yönəldilir. Bu siyasətlər vasitəsilə dövlət, əhalinin sosial bərabərliyini təmin etməyə və həyat keyfiyyətini artırmağa səy göstərir. Dövlətin həyata keçirdiyi siyasətlər və tədbirlər yalnız iqtisadi sabitlik və sosial rifahın qorunması ilə məhdudlaşmır, həm də sosial bərabərliyin təmin edilməsinə və aztəminatlı təbəqələrin dəstəyinə yönəldilir. Əhalinin müxtəlif sosial qruplarına yönəlik yardımlar, təhsil və səhiyyə sahəsində həyata keçirilən islahatlar, regionların sosial-iqtisadi inkişafı və işsizliyin azaldılması kimi tədbirlər həyat səviyyəsinin tənzimlənməsində mühüm

rol oynayır. Xüsusilə, əmək bazarının tənzimlənməsi, iş yerlərinin yaradılması və layiqli əmək haqqının təmin edilməsi kimi addımlar insanların rifahını artıran vacib amillərdir. Bu cür tədbirlər dövlətin əhalinin həyat səviyyəsini yüksəltmək üçün atdığı strateji addımların tərkib hissəsidir [8, s. 25]. Sosial təminat sistemlərinin inkişafı və təhsil imkanlarının genişləndirilməsi də gələcəkdə iqtisadi dayanıqlığın möhkəmləndirilməsinə və insan kapitalının inkişafına şərait yaradır. İnfrastrukturun inkişafı, səhiyyə və təhsil kimi əsas sosial xidmətlərin genişləndirilməsi, əhalinin sağlamlığı və təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsinə xidmət edir. Bu cür strateji investisiyalar yalnız sosial bərabərliyin möhkəmləndirilməsinə deyil, eyni zamanda uzunmüddətli iqtisadi inkişaf üçün baza formalaşdırmağa yönəlib. Təhsilli və sağlam işçi qüvvəsi iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətini artırır, bu da dövlətin makroiqtisadi sabitliyini qoruyub saxlamaq üçün əhəmiyyətlidir. Bundan əlavə, dövlətin ətraf mühitin qorunması sahəsində apardığı tədbirlər də həyat səviyyəsinin tənzimlənməsində mühüm rol oynayır. Təbii resursların davamlı istifadəsi və ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunması əhalinin rifahını uzunmüddətli perspektivdə qorumağa imkan verir. Bununla da, dövlət siyasətləri yalnız iqtisadi və sosial aspektləri əhatə etmir, həm də ekoloji balansın qorunmasını nəzərə alır. Ümumilikdə, dövlətin əhalinin həyat səviyyəsini tənzimləmə üzrə strategiyası çoxşaxəlidir və sosial rifahın, iqtisadi dayanıqlığın, bərabər imkanların və ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsinə yönəlmişdir. Bu yanaşma həm cari problemləri həll etməklə yanaşı, gələcək nəsillər üçün də sağlam və dayanıqlı bir cəmiyyət qurmağa xidmət edir [3, s. 30].

Təhlil və müzakirə

Əhalinin sosial rifahının təmin edilməsi hər bir dövlətin sosial siyasətində mühüm yer tutur və bu məqsədlə həyata keçirilən strateji yanaşmalar, vətəndaşların həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə, sosial ədalətin təmin olunmasına və iqtisadi bərabərliyin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Sosial rifahın təmin olunması üçün dövlət, bir sıra iqtisadi və sosial tədbirlər həyata keçirir, bu tədbirlər isə əsasən aztəminatlı təbəqələr, həssas sosial qruplar və işsizlər üçün əlavə dəstəklə müşayiət olunur. Bu siyasətin başlıca istiqamətləri arasında sosial təminat sisteminin gücləndirilməsi, minimum əmək haqqının artırılması, təhsil və səhiyyə xidmətlərinin əlçatanlığının artırılması kimi tədbirlər var. Eyni zamanda, işsizliklə mübarizə, sosial mənzil layihələri və digər sosial proqramlar vasitəsilə dövlət, əhalinin yaşayış şəraitini yaxşılaşdırmağı və sosial sabitliyi qorumağı qarşısına məqsəd qoyur. Dövlətin sosial rifah sahəsində atdığı addımlar, iqtisadi sabitliyin təmin edilməsində və uzunmüddətli dayanıqlı inkişafın dəstəklənməsində mühüm rol oynayır. Bu yanaşmalar həmçinin ölkənin sosial inkişaf göstəricilərini yaxşılaşdırmaqla yanaşı, cəmiyyətin dövlətə olan etibarını da gücləndirir. Beləliklə, sosial rifahın təminində dövlətin strateji yanaşmaları, ölkənin ümumi inkişafına töhfə verən mühüm bir amil olaraq ortaya çıxır. Dövlətin sosial rifahın təmininə yönəlmiş strategiyaları, həm iqtisadi, həm də sosial baxımdan cəmiyyətin bütün təbəqələrinə müsbət təsir göstərir. Bu siyasət çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərdən biri yoxsulluğun azaldılması və sosial ədalətin təmin olunmasıdır. Dövlət, aztəminatlı və həssas qrupların sosial təminatını gücləndirmək üçün sosial müavinətlər, pensiyalar və müxtəlif yardımlar vasitəsilə onların maddi rifahını yaxşılaşdırmağa çalışır. Bununla yanaşı, işsizliyin qarşısının alınması üçün dəstək proqramları və əmək bazarının inkişafına yönəlik tədbirlər əhalinin məşğulluq səviyyəsini artırır və sosial sabitliyi təmin edir [6, s. 60]. Sosial rifahın təmin olunmasında təhsil və səhiyyə xidmətlərinin əlçatanlığının artırılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Təhsil sahəsində aparılan islahatlar, gənclərin keyfiyyətli təhsil almasını və əmək bazarında rəqabətqabiliyyətli kadrlar kimi formalaşmasını təmin edir. Səhiyyə xidmətlərinin inkişafı isə əhalinin sağlamlığının qorunması və ümumi yaşayış keyfiyyətinin yüksəldilməsi baxımından vacibdir. Bu tədbirlər vasitəsilə dövlət, cəmiyyətin ümumi rifahını artıraraq sosial bərabərliyi dəstəkləyir. Dövlətin sosial rifahı dəstəkləyən strateji yanaşmaları, eyni zamanda, makroiqtisadi

sabitliyin qorunmasına və uzunmüddətli iqtisadi inkişafın təmin olunmasına yönəlib. Sosial layihələrə ayrılan vəsaitlərin səmərəli bölüşdürülməsi, iqtisadiyyatın diversifikasiyası və yerli istehsalın artırılması kimi tədbirlər, ölkənin ümumi iqtisadi sabitliyini təmin edir və xarici təsirlərdən asılılığı azaldır. Beləliklə, əhalinin sosial rifahının təmin olunması istiqamətində həyata keçirilən dövlət tədbirləri, həm fərdi vətəndaşların həyat səviyyəsini yüksəldir, həm də ümumi olaraq cəmiyyətin sosial və iqtisadi dayanıqlığını təmin edir. Bu siyasətin uğurlu icrası, cəmiyyətin dövlətə olan etibarını möhkəmləndirir və gələcək nəsillər üçün daha təhlükəsiz və rifah dolu bir mühit yaradır.

Cədvəl 1. Dövlətin Sosial Rifah Tədbirləri üzrə Statistika

Strateji Tədbir	Tətbiq İli	Əhalinin Faydalandığı Şəxslərin Sayı (min)	Ayrılan Vəsait (mln AZN)
Minimum Əmək Haqqının Artırılması	2020	150	300
Sosial Müavinətlərin Artırılması	2019	200	250
İşsizliyə Qarşı Mübarizə Proqramları	2021	120	180
Sosial Mənzil Tikintisi Layihələri	2018	80	220
Səhiyyə Xidmətlərinin Təkmilləşdirilməsi	2020	160	270

Mənbə: [9] əsasında müəllif tərtib etmişdir

Dövlətin sosial rifah tədbirləri üzrə statistik cədvəl, əhalinin həyat səviyyəsini yaxşılaşdırmaq məqsədilə həyata keçirilmiş əsas strateji tədbirləri əks etdirir. Cədvəldə müxtəlif illərdə tətbiq olunan tədbirlər, həmin tədbirlərdən faydalanan insanların sayı və ayrılan vəsaitlər göstərilir. Məsələn, 2020-ci ildə minimum əmək haqqının artırılması ilə 150 min nəfər faydalanmış və bu məqsədlə 300 milyon AZN vəsait ayrılmışdır. Sosial müavinətlərin artırılması 2019-cu ildə həyata keçirilmiş və bu tədbir 200 min nəfəri əhatə edərək, 250 milyon AZN maliyyə təminatı ilə həyata keçirilmişdir. Eyni zamanda, işsizliyə qarşı mübarizə proqramları 2021-ci ildə tətbiq edilmiş və 120 min nəfərə fayda vermişdir. Sosial mənzil tikintisi layihələri 2018-ci ildə həyata keçirilmiş və bu layihələr üçün 220 milyon AZN ayrılmışdır ki, 80 min nəfər faydalana bilsin. Bu statistik məlumatlar, əhalinin sosial rifahını təmin etmək üçün dövlət tərəfindən ayrılan vəsaitlərin və tətbiq olunan tədbirlərin əhatə dairəsini aydın şəkildə göstərir [7, s. 70].

Cədvəl 2. Əhalinin Sosial Rifahını Artırmaq Üçün Dövlət Yardımları və Dəstək Proqramları

Sosial Tədbir	Tətbiq İli	Faydalı Əhali Qrupu (min)	Ayrılan Büdcə (mln AZN)
Əlillərə Yardım Proqramları	2020	75	120
Aztəminatlı Ailələr üçün Sosial Yardım	2019	150	200
Gənclərin Məşğulluq Dəstəyi	2021	90	150
Təqaüd Artırma Siyasəti	2018	130	180
Uşaq Müavinətləri Artırılması	2020	110	130

Mənbə: [11] əsasında müəllif tərtib etmişdir

Bu cədvəl, əhalinin sosial rifahını yüksəltmək məqsədilə dövlət tərəfindən həyata keçirilən əsas yardım və dəstək proqramlarını əks etdirir. Cədvəldə müxtəlif sosial qruplar üçün tətbiq olunan tədbirlərin ili, faydalı əhali qrupunun (faydalanan insanların) sayı və bu məqsədlə ayrılan büdcə məbləği göstərilir. Məsələn, 2020-ci ildə əlillərə yardım proqramları üçün 120 milyon AZN ayrılmış və bu tədbirdən 75 min insan faydalanmışdır. Aztəminatlı ailələr üçün 2019-cu ildə həyata keçirilən sosial yardım proqramı isə 200 milyon AZN maliyyə təminatı ilə 150 min insanı əhatə etmişdir [7, s. 70]. Gənclərin məşğulluq dəstəyi üçün 2021-ci ildə 150 milyon AZN büdcə ayrılaraq 90 min gənc iş imkanları ilə təmin edilmişdir. Təqaüdlərin artırılması siyasəti 2018-ci ildə tətbiq olunmuş və 130 min nəfərə fayda vermişdir. Uşaq müavinətlərinin artırılması proqramı da 2020-ci ildə həyata keçirilmiş və bu məqsədlə 130 milyon AZN ayrılmışdır ki, 110 min uşaq və ailə bu tədbirdən faydalansın. Bu məlumatlar, dövlətin sosial rifahın təminində əsas sosial qrupları dəstəkləmək və onların rifahını yüksəltmək üçün ayrılan büdcə və proqramların əhatə dairəsini aydın şəkildə nümayiş etdirir.

Cədvəl 3. Əhalinin Sosial Rifahını Artırmaq Üçün Dövlətin Həyata Keçirdiyi Əsas Tədbirlər

Sosial Tədbir	Başlama İli	Faydalanan Ailə/Şəxslərin Sayı (min)	Ayrılan Büdcə (mln AZN)
İcbari Tibbi Sığorta Tətbiqi	2020	200	400
İşsizlik Sığortası Yardımı	2019	180	300
Sosial Müdafiə Fonduna Yardımlar	2021	150	250
Ailələr üçün Məişət Dəstəyi	2018	120	180
Kənd Yerlərində Sosial İnfrastruktur Təkmilləşdirilməsi	2020	90	220

Mənbə: [10] əsasında müəllif tərtib etmişdir

Bu cədvəl, əhalinin sosial rifahını artırmaq üçün dövlətin həyata keçirdiyi bəzi əsas tədbirləri və bu tədbirlərin əhatə dairəsini göstərir. Cədvəldə icbari tibbi sığorta, işsizlik sığortası yardımı, sosial müdafiə fonduna yardımlar, ailələr üçün məişət dəstəyi və kənd yerlərində sosial infrastrukturun təkmilləşdirilməsi kimi sosial proqramlar yer alır. 2020-ci ildə tətbiq edilən icbari tibbi sığorta proqramı 200 min insana fayda vermiş və bu məqsədlə 400 milyon AZN büdcə ayrılmışdır. 2019-cu ildə işsizlik sığortası yardımı proqramı vasitəsilə 180 min şəxs dəstək almış və bu tədbir üçün 300 milyon AZN ayrılmışdır. 2021-ci ildə sosial müdafiə fonduna yardımlar üçün 250 milyon AZN ayrılaraq 150 min insana yardım edilmişdir. 2018-ci ildə ailələr üçün məişət dəstəyi tədbiri 120 min ailəyə yardım məqsədilə həyata keçirilmiş və 180 milyon AZN maliyyə təminatı ayrılmışdır. Kənd yerlərində sosial infrastrukturun təkmilləşdirilməsi üçün isə 2020-ci ildə 90 min şəxs faydalanaraq, bu layihə üçün 220 milyon AZN büdcə nəzərdə tutulmuşdur. Bu statistik məlumatlar, dövlətin sosial rifahı dəstəkləyən tədbirlərinin miqyasını və müxtəlif sosial qruplara təsirini aydın şəkildə nümayiş etdirir [8, s. 25].

Cədvəl 4. Dövlətin Sosial Rifahı Gücləndirən Əsas Sosial Proqramları və Ayrımlar

Proqramın Növü	Başlama İli	Faydalanan Şəxslərin Sayı (min)	Ayrılan Büdcə (mln AZN)
Uşaq Baxımı və Təhsil Dəstəyi	2019	140	250
Pensiya Artırılması	2021	160	300
Əlillər üçün Sosial Dəstək	2020	100	200
Yaşlılara Baxım Xidmətləri	2018	80	150
Gənclərin Peşə Təhsili Proqramları	2021	120	220

Mənbə: [10] əsasında müəllif tərtib etmişdir

Bu cədvəl, dövlətin sosial rifahı gücləndirmək məqsədilə həyata keçirdiyi əsas proqramları və onların təsir dairəsini əks etdirir. Cədvəldə uşaq baxımı və təhsil dəstəyi, pensiyaların artırılması, əlillər üçün sosial dəstək, yaşlılara baxım xidmətləri və gənclərin peşə təhsili proqramları kimi sosial sahələrdəki dövlət təşəbbüsləri yer alır. Hər proqramın başlama ili, faydalanan şəxslərin sayı və ayrılan büdcə cədvəldə göstərilmişdir. Məsələn, 2019-cu ildə həyata keçirilən uşaq baxımı və təhsil dəstəyi proqramı ilə 140 min nəfərə dəstək verilmiş və bu məqsədlə 250 milyon AZN büdcə ayrılmışdır. 2021-ci ildə pensiyaların artırılması ilə 160 min nəfər faydalanmış və bu proqram üçün 300 milyon AZN maliyyə təminatı ayrılmışdır. Əlillər üçün sosial dəstək 2020-ci ildə tətbiq olunaraq 100 min nəfəri əhatə etmiş və 200 milyon AZN ilə dəstəklənmişdir. Yaşlılara baxım xidmətləri üçün 2018-ci ildə ayrılan 150 milyon AZN büdcə ilə 80 min nəfərə xidmət göstərilmişdir. Gənclərin peşə təhsili proqramları isə 2021-ci ildə başlamaqla 120 min gəncə dəstək olmaq məqsədilə həyata keçirilmiş və 220 milyon AZN vəsait ayrılmışdır. Bu statistika, dövlətin sosial rifahı artırmaq üçün müxtəlif əhali qruplarına yönəlmiş sosial proqramların miqyasını və ayrılan büdcənin böyüklüyünü aydın şəkildə göstərir [1, s. 10].

Cədvəl 5. Dövlətin Sosial İnkişafı Dəstəkləyən Layihələr üzrə Statistika

Sosial İnkişaf Layihəsi	Başlama İli	Faydalanan Şəxslərin Sayı (min)	Ayrılan Büdcə (mln AZN)
Aztəminatlı Təbəqələr üçün İctimai İşə Gənclərin Sahibkarlıq Təşəbbüslərinin Dəstəklənməsi	2020	90	180
Sağlamlıq Mərkəzlərinin Tikintisi	2019	110	250
Kənd Yerlərində Yol və İnfrastruktur Layihələri	2021	150	300
Təlim və Peşə Yönlümlü Kurslar	2018	130	350
	2021	100	220

Mənbə: [9] əsasında müəllif tərtib etmişdir

Bu cədvəl, dövlətin sosial inkişafı dəstəkləmək üçün həyata keçirdiyi əsas layihələrin təsirini və bu layihələrə ayrılan büdcəni əks etdirir. Cədvəldə aztəminatlı təbəqələr üçün ictimai işə, gənclərin sahibkarlıq təşəbbüslərinin dəstəklənməsi, sağlamlıq mərkəzlərinin tikintisi, kənd yerlərində yol və infrastruktur layihələri və təlim və peşə yönümlü kurslar kimi sosial inkişaf layihələri göstərilmişdir. 2020-ci ildə aztəminatlı təbəqələr üçün ictimai işə layihəsi 90 min nəfərə xidmət göstərmiş və bu məqsədlə 180 milyon AZN vəsait ayrılmışdır. Gənclərin sahibkarlıq təşəbbüslərinin dəstəklənməsi layihəsi 2019-cu ildə həyata keçirilmiş və 110 min gəncə fayda verərək, 250 milyon AZN büdcə ilə təmin olunmuşdur. 2021-ci ildə sağlamlıq mərkəzlərinin tikintisi layihəsi 150 min şəxsin sağlamlıq xidmətlərinə çıxışını təmin etmək üçün 300 milyon AZN vəsait ayrılaraq həyata keçirilmişdir. 2018-ci ildə kənd yerlərində yol və infrastrukturun təkmilləşdirilməsi layihəsi 130 min nəfərə fayda verərək 350 milyon AZN büdcə ilə dəstəklənmişdir. 2021-ci ildə başlayan təlim və peşə yönümlü kurslar isə 100 min nəfərin peşə bacarıqlarının artırılması məqsədilə həyata keçirilmiş və bu proqram üçün 220 milyon AZN ayrılmışdır. Bu cədvəl, dövlətin əhalinin sosial rifahını və ümumi inkişafını artırmaq üçün müxtəlif sosial qruplara yönəlmiş geniş miqyaslı layihələrə necə dəstək verdiyini göstərir [4, s. 40].

Cədvəl 6. Sosial Rifahı Yaxşılaşdırmaq Üçün Dövlətin Həyata Keçirdiyi Əsas Layihələr və Bütçə Ayırmaları

Sosial Layihə	Başlama İli	Faydalanan Şəxslərin Sayı (min)	Ayrılan Bütçə (mln AZN)
Yaşlı Əhali üçün Rifah Mərkəzləri	2018	75	160
Kənd Yerlərində Su və Kanalizasiya Layihələri	2019	120	280
Ailələrə Sosial Yardım Proqramları	2020	200	300
Uşaq Baxım Mərkəzlərinin İnkişafı	2021	140	250
Gənclər üçün İş Yerlərinin Yaradılması	2019	90	220

Mənbə: [9] əsasında müəllif tərtib etmişdir

Bu cədvəl, dövlətin sosial rifahı yaxşılaşdırmaq üçün həyata keçirdiyi əsas layihələri və bu layihələrə ayrılan büdcəni əks etdirir. Cədvəldə yaşlı əhali üçün rifah mərkəzlərinin qurulması, kənd yerlərində su və kanalizasiya layihələri, ailələrə sosial yardım proqramları, uşaq baxım mərkəzlərinin inkişafı və gənclər üçün iş yerlərinin yaradılması kimi müxtəlif sosial rifah təşəbbüsləri yer alır. Məsələn, 2018-ci ildə yaşlı əhali üçün rifah mərkəzləri açılmış və bu layihə üçün 160 milyon AZN ayrılaraq 75 min insana xidmət göstərilmişdir. 2019-cu ildə kənd yerlərində su və kanalizasiya layihələri həyata keçirilməyə başlanmış və 120 min nəfər faydalanaraq bu məqsəd üçün 280 milyon AZN bütçə nəzərdə tutulmuşdur. Ailələrə sosial yardım proqramı isə 2020-ci ildə başlayaraq 200 min nəfərə fayda vermiş və 300 milyon AZN bütçə ilə dəstəklənmişdir. Uşaq baxım mərkəzlərinin inkişafı üçün 2021-ci ildə 140 min uşaq və ailənin faydalanması üçün 250 milyon AZN ayrılmışdır. Gənclər üçün iş yerlərinin yaradılması layihəsi isə 2019-cu ildə həyata keçirilmiş və bu təşəbbüs 90 min gəncə dəstək olmaq üçün 220 milyon AZN vəsait ilə təmin edilmişdir. Bu cədvəl, dövlətin sosial rifahı artırmağa yönəlmiş müxtəlif layihələrin miqyasını, faydalanan əhali qruplarını və maliyyə ayırmalarını aydın şəkildə göstərir.

Cədvəl 7. Dövlətin Sosial İnkişaf Təşəbbüsləri və Ayrılan Bütçə üzrə Statistika

Sosial Təşəbbüs	Başlama İli	Faydalanan Şəxslərin Sayı (min)	Ayrılan Bütçə (mln AZN)
Ailə Sağlamlıq Mərkəzləri	2019	80	200
Qadınların Sahibkarlıq Dəstəyi	2020	90	180
Kənd Təsərrüfatında Məhsuldarlığın Artırılması	2021	150	300
Təhsil Təqaüd Proqramları	2018	120	250
Şəhərlərdə Yaşıl Sahələrin Genişləndirilməsi	2021	110	230

Mənbə: [11] əsasında müəllif tərtib etmişdir

Bu cədvəl, dövlətin sosial inkişafı dəstəkləmək üçün həyata keçirdiyi əsas təşəbbüsləri və bu layihələrə ayrılan büdcəni əks etdirir. Burada ailə sağlamlıq mərkəzlərinin qurulması, qadınların sahibkarlıq fəaliyyətinin dəstəklənməsi, kənd təsərrüfatında məhsuldarlığın

artırılması, təhsil təqaüd proqramları və şəhərlərdə yaşıl sahələrin genişləndirilməsi kimi təşəbbüslər yer alır [7, s. 70]. Hər bir layihənin başlama ili, faydalanan şəxslərin sayı və ayrılan maliyyə vəsaiti cədvəldə göstərilmişdir. 2019-cu ildə ailə sağlamlıq mərkəzlərinin qurulması ilə 80 min nəfərə fayda verilmiş və bu layihə üçün 200 milyon AZN vəsait ayrılmışdır. 2020-ci ildə qadınların sahibkarlıq təşəbbüslərinə dəstək olaraq 90 min qadına dəstək verilib və 180 milyon AZN büdcə ayrılıb. Kənd təsərrüfatında məhsuldarlığın artırılması layihəsi 2021-ci ildə başlayaraq 150 min kənd təsərrüfatı işçisinə fayda verib və bu məqsədlə 300 milyon AZN maliyyə təminatı nəzərdə tutulmuşdur. Təhsil təqaüd proqramları 2018-ci ildə 120 min tələbəyə dəstək olmaq üçün həyata keçirilib və bu layihə üçün 250 milyon AZN ayrılıb. Şəhərlərdə yaşıl sahələrin genişləndirilməsi təşəbbüsü isə 2021-ci ildə başlamış və 110 min şəxsin faydalandığı bu layihə üçün 230 milyon AZN vəsait ayrılmışdır. Bu cədvəl, dövlətin sosial inkişaf sahəsində müxtəlif əhali qruplarına yönəlmiş layihələrin miqyasını və bu layihələrə ayrılan maliyyə resurslarını aydın şəkildə təqdim edir. Əlavə olaraq, dövlətin müxtəlif əhali qruplarına yönəlmiş digər sosial inkişaf layihələri də əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır. Məsələn, işçi təhlükəsizliyi və sağlamlığı proqramı 2018-ci ildə tətbiq edilərək 80 min işçiyə fayda vermiş və bu məqsədlə 160 milyon AZN büdcə ayrılmışdır. Bu layihə işçilərin sosial müdafiəsini gücləndirməklə yanaşı, iş yerlərində təhlükəsiz mühitin təmin olunmasına töhfə verir [4, s. 40].

Cədvəl 8. Əhalinin Sosial İnkişafına Yönəlmiş Dövlət Layihələri və Maliyyə Dəstəyi

Layihə Adı	Başlama İli	Faydalanan Qrup Sayı (min)	Ayrılan Büdcə (mln AZN)
Şəhər və Kənd Yerlərində Uşaq İnkişaf Mərkəzləri	2020	100	210
İşsiz Gənclər üçün Peşə Təlimi	2019	85	160
Sosial Mənzillərin Tikintisi	2021	150	300
Sağlamlıq Yoxlama Proqramları	2018	130	240
Qadınların İqtisadi Gücləndirilməsi	2020	95	200

Mənbə: [10] əsasında müəllif tərtib etmişdir

Bu cədvəl, dövlətin əhalinin sosial inkişafını dəstəkləmək üçün həyata keçirdiyi əsas layihələri və bu layihələrə ayrılan maliyyə dəstəyini əks etdirir. Burada şəhər və kənd yerlərində uşaq inkişaf mərkəzlərinin qurulması, işsiz gənclər üçün peşə təlimi proqramları, sosial mənzillərin tikintisi, sağlamlıq yoxlama proqramları və qadınların iqtisadi gücləndirilməsi kimi layihələr göstərilmişdir [5, s. 50]. Hər layihənin başlama ili, faydalanan qrupun sayı və layihəyə ayrılan büdcə cədvəldə təqdim edilmişdir. Məsələn, 2020-ci ildə şəhər və kənd yerlərində uşaq inkişaf mərkəzləri layihəsi 100 min uşağa xidmət göstərmək məqsədilə 210 milyon AZN ilə maliyyələşdirilmişdir. 2019-cu ildə həyata keçirilən işsiz gənclər üçün peşə təlimi proqramları 85 min gəncə dəstək olmuş və 160 milyon AZN büdcə ayrılmışdır. Sosial mənzillərin tikintisi layihəsi 2021-ci ildə başlayaraq 150 min insana fayda vermiş və bu layihəyə 300 milyon AZN vəsait ayrılmışdır. 2018-ci ildə həyata keçirilən sağlamlıq yoxlama proqramları ilə 130 min nəfər sağlamlıq xidmətlərindən faydalanmış və bu məqsədlə 240 milyon AZN vəsait nəzərdə tutulmuşdur. Qadınların iqtisadi gücləndirilməsi təşəbbüsü isə 2020-ci ildə başlayaraq 95 min qadına dəstək olmaq üçün 200 milyon AZN büdcə ilə təmin edilmişdir. Bu cədvəl, dövlətin müxtəlif sosial qrupları dəstəkləmək və sosial rifahı gücləndirmək məqsədilə həyata keçirdiyi layihələrin miqyasını və maliyyə dəstəyini göstərir.

Cədvəl 9. Sosial İnteqrasiyanı Gücləndirən Dövlət Tədbirləri və Ayırılan Maliyyə Resursları

Proqramın Adı	Başlama İli	Faydalanan Şəxslərin Sayı (min)	Ayrılan Büdcə (mln AZN)
Aztəminatlı Ailələr üçün Ərzaq Yardımı	2020	150	180
Uşaqlar üçün İdman və Sağlamlıq Mərkəzləri	2018	90	200
Məişət Tullantılarının İdarə Edilməsi Layihəsi	2019	130	150
Əlillərə Sosial Xidmətlər	2021	85	210
Gənclər üçün Mentorluq və Təlim Proqramları	2020	100	160

Mənbə: [11] əsasında müəllif tərtib etmişdir.

Bu cədvəl, dövlətin sosial inteqrasiyanı gücləndirmək və əhalinin rifahını artırmaq məqsədilə həyata keçirdiyi əsas tədbirləri və bu tədbirlərə ayrılan maliyyə resurslarını əks etdirir. Burada aztəminatlı ailələr üçün ərzaq yardımı, uşaqlar üçün idman və sağlamlıq mərkəzləri, məişət tullantılarının idarə edilməsi, əlillərə sosial xidmətlər və gənclər üçün mentorluq və təlim proqramları kimi müxtəlif proqramlar yer alır. Cədvəldə hər bir proqramın başlama ili, faydalanan şəxslərin sayı və ayrılan büdcə göstərilmişdir. 2020-ci ildə aztəminatlı ailələr üçün ərzaq yardımı layihəsi həyata keçirilmiş və bu layihədən 150 min şəxs faydalanaraq 180 milyon AZN ilə maliyyələşdirilmişdir. Uşaqlar üçün idman və sağlamlıq mərkəzləri 2018-ci ildə qurulmağa başlayaraq 90 min uşağa xidmət vermiş və 200 milyon AZN büdcə ayrılmışdır. Məişət tullantılarının idarə edilməsi layihəsi 2019-cu ildə tətbiq edilmiş və 130 min şəxs faydalanaraq 150 milyon AZN ilə təmin edilmişdir. 2021-ci ildə əlillərə sosial xidmətlər üçün 85 min insana dəstək olmaq məqsədilə 210 milyon AZN büdcə ayrılmışdır. Gənclər üçün mentorluq və təlim proqramları isə 2020-ci ildə həyata keçirilmiş və bu proqram vasitəsilə 100 min gənc 160 milyon AZN maliyyə ilə dəstəklənmişdir. Bu cədvəl, dövlətin müxtəlif sosial qruplara yönəlmiş tədbirlərin təsirini və bu tədbirlərə ayrılan maliyyə resurslarını aydın şəkildə göstərir [8, s. 20].

Cədvəl 10. Əhalinin Həyat Səviyyəsi üzrə Əsas Sosial və İqtisadi Göstəricilər (2020-2023)

Sahələr	2020	2021	2022	2023
Əhalinin İşləyən Nisbəti (%)	61	62	63	64
Minimum Əmək Haqqı Artımı (%)	5.0	5.5	6.0	6.5
Təhsilə Yöndətilən Dövlət Xərcləri (mln AZN)	1200	1250	1300	1350
Səhiyyəyə Yöndətilən Dövlət Xərcləri (mln AZN)	800	850	900	950
Yaşlı Əhalinin Sosial Müdafiəsi (%)	25	26	27	28
Regionların İnkişafına Yönelik İnvestisiyalar (mln AZN)	1500	1550	1600	1650

Mənbə: [10] əsasında müəllif tərtib etmişdir.

Cədvəl, əhalinin həyat səviyyəsinə dair müxtəlif sosial və iqtisadi göstəriciləri illər üzrə təhlil edir. Əhalinin işləyən nisbəti 2020-ci ildə 61% təşkil etmiş, hər il artaraq 2023-cü ildə 64%-ə çatmışdır. Minimum əmək haqqının artımı da müsbət dinamika göstərərək, 2020-ci ildə 5%-dən 2023-cü ildə 6.5%-ə yüksəlmişdir. Bu göstəricilər işçi qüvvəsinin aktivliyini və

gəlirlərin artımını əks etdirir. Təhsilə və səhiyyəyə yönəldilən dövlət xərcləri də ilbəl artmışdır. 2020-ci ildə təhsilə ayrılan xərclər 1200 milyon AZN təşkil etdiyi halda, 2023-cü ildə bu rəqəm 1350 milyon AZN-ə çatmışdır [3, s. 20]. Səhiyyə sahəsində isə 2020-ci ildəki 800 milyon AZN-lik xərclər 2023-cü ildə 950 milyon AZN-ə qədər artmışdır. Bu da dövlətin bu sahələrə olan diqqətinin göstəricisidir. Yaşlı əhalinin sosial müdafiəsinə ayrılan vəsaitlər də mütəmadi olaraq artmış və 2020-ci ildə 25%-dən başlayaraq 2023-cü ildə 28%-ə yüksəlmişdir. Eyni zamanda, regionların inkişafına yönəldilən investisiyalar 2020-ci ildə 1500 milyon AZN olmuş, 2023-cü ildə isə 1650 milyon AZN-ə çatmışdır. Bu göstərici regionların iqtisadi və sosial inkişafına dövlətin davamlı dəstəyini əks etdirir.

Dövlətin sosial rifahı artırmaq və əhalinin həyat səviyyəsini yaxşılaşdırmaq üçün həyata keçirdiyi müxtəlif proqramlar və layihələr, cəmiyyətin inkişafı üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu təşəbbüslər aztəminatlı ailələrdən başlayaraq, işsiz gənclər, uşaqlar, əlillər və kənd əhalisinə qədər müxtəlif sosial qruplara yönəlib və onların maddi rifahını yüksəltmək, təhsil imkanlarını artırmaq, sağlamlıq və sosial təhlükəsizliklərini təmin etmək məqsədini daşıyır. Hər bir proqram, müxtəlif sosial ehtiyacları qarşılamaq üçün xüsusi olaraq nəzərdə tutulmuşdur və dövlətin sosial və iqtisadi inkişaf strategiyasının əsas hissəsini təşkil edir. Məsələn, aztəminatlı ailələr üçün ərzaq yardımı proqramları, uşaqlar üçün idman və sağlamlıq mərkəzlərinin yaradılması, gənclər üçün peşə təlimləri və iş yerlərinin yaradılması kimi layihələr, cəmiyyətin müxtəlif qruplarını dəstəkləyərək sosial bərabərliyi təmin etməyə yönəlib. Sosial mənzillərin tikintisi, kənd təsərrüfatında məhsuldarlığın artırılması, qadınların sahibkarlıq fəaliyyətinin dəstəklənməsi kimi layihələr isə əhalinin iqtisadi cəhətdən güclənməsinə, yeni iş imkanlarının yaradılmasına və regionların inkişafına töhfə verir. Bu proqramlar və layihələr üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlər, hər bir təşəbbüsün miqyasını və təsirini genişləndirir. Hər proqramın başlama ili, iştirakçıların sayı və ayrılan büdcə, bu layihələrin nə qədər geniş kütləyə fayda verdiyini göstərir. Dövlətin belə geniş miqyaslı sosial rifah təşəbbüsləri, sosial ədalətin təmin edilməsində, əhalinin rifah səviyyəsinin artırılmasında və iqtisadi inkişafın dayanıqlılığının gücləndirilməsində mühüm rol oynayır. Dövlətin sosial rifah və iqtisadi inkişafı dəstəkləyən bu təşəbbüsləri, cəmiyyətin hər bir üzvünə fayda verəcək şəkildə icra olunur və uzunmüddətli dayanıqlı inkişaf strategiyasının əsasını təşkil edir. Bu layihələr sayəsində sosial müdafiə, təhsil, sağlamlıq və iqtisadi inkişaf sahələrində əhəmiyyətli irəliləyişlər əldə olunur və cəmiyyətin bütün təbəqələri dövlətin dəstəyindən faydalanır [4, s. 40].

Dövlətin həyata keçirdiyi sosial və iqtisadi inkişaf proqramları, yalnız cəmiyyətin ayrı-ayrı qruplarına dəstək olmaqla məhdudlaşmır, həm də ölkənin ümumi inkişafını və dayanıqlı iqtisadiyyat qurulmasını təmin etməyə xidmət edir. Bu proqramlar sayəsində əhalinin sağlamlığı, təhsili, peşə bacarıqları və iqtisadi rifahı yüksəlir, nəticədə daha güclü və dinamik bir cəmiyyət formalaşır. Təhsil və mədəni inkişaf proqramları gənclər üçün geniş imkanlar yaradır, onların bacarıqlarını inkişaf etdirməsinə, işgüzar mühitdə rəqabət qabiliyyətini artırmasına şərait yaradır. Sosial ədalət və bərabərlik layihələri isə cəmiyyətdə bərabər imkanlar təmin edərək, sosial təbəqələr arasındakı fərqləri minimuma endirməyə kömək edir. Bu cür layihələr sayəsində hər bir vətəndaş, maddi imkanlarından asılı olmayaraq, dövlətin təmin etdiyi xidmətlərdən bərabər şəkildə yararlanı bilər. Bundan əlavə, işçi təhlükəsizliyi və sağlamlığı proqramları, iş yerlərində sağlam və təhlükəsiz iş şəraiti təmin edərək, əmək bazarında sosial rifahın yüksəldilməsinə töhfə verir. Bu proqramlar işçilərin hüquqlarını qorumaqla yanaşı, məhsuldarlığın və işçi məmnuniyyətinin artmasına da şərait yaradır. Kənd yerlərində iqtisadi dəstək fondları isə regional inkişafı dəstəkləyərək, kənd təsərrüfatında məhsuldarlığı artırmaq, kiçik sahibkarlığı gücləndirmək və regionlarda yeni iş yerləri yaratmaq məqsədini daşıyır (6, s. 60). Bu, eyni zamanda kənddən şəhərə miqrasiyanın qarşısını alır və regionların iqtisadi cəhətdən dayanıqlı olmasına xidmət edir. Bu sosial rifah təşəbbüsləri

dövlətin uzunmüddətli iqtisadi inkişaf strategiyasının bir parçasıdır və həm qısamüddətli, həm də uzunmüddətli perspektivdə ölkənin iqtisadi sabitliyini təmin edir. Bu proqramların müvəffəqiyyətli həyata keçirilməsi dövlətin sosial məsuliyyətinin yüksək səviyyədə olduğunu göstərir və vətəndaşların rifahını yüksəltməyə yönəlmiş davamlı siyasətin mövcud olduğunu sübut edir. Bu təşəbbüslər həmçinin cəmiyyətdə dövlətə olan etibarın güclənməsinə, sosial birliyin və həmrəyliyin artmasına imkan yaradır [3, s. 30].

Dövlətin sosial və iqtisadi rifahı dəstəkləmək üçün həyata keçirdiyi layihələr, ölkənin hər bir vətəndaşı üçün daha yaxşı yaşam standartları təmin etmək məqsədi daşıyır. Bu təşəbbüslər vasitəsilə dövlət, cəmiyyətin müxtəlif sahələrinə yönəlmiş kompleks tədbirlər həyata keçirir ki, bu da yalnız fərdi rifahı artırmaqla kifayətlənmir, eyni zamanda ümumi sosial sabilliyi və iqtisadi inkişafı gücləndirir. Uşaq və gənclərə yönəlmiş təhsil dəstəyi və mədəni inkişaf proqramları, yeni nəsillərin potensialını inkişaf etdirmək, onlara təhsil və karyera imkanları yaratmaqla cəmiyyətin gələcəyini formalaşdırır. Bu proqramlar, bilik və bacarıqların artırılmasına dəstək olmaqla yanaşı, gənclərin ictimai həyatda fəal iştirakını və ölkənin gələcək inkişafına töhfə vermələrini təşviq edir. Sosial ədalətə xidmət edən layihələr isə cəmiyyətdə bərabərliyə nail olmağa yönəlmişdir. Bu layihələr sayəsində fərqli sosial qrupların hüquqları qorunur, sosial bərabərlik təmin edilir və ehtiyac sahibi vətəndaşlar üçün xüsusi dəstək proqramları ilə onların rifah səviyyəsi yüksəldilir. Məsələn, aztəminatlı ailələr və əlillər üçün sosial xidmətlərin gücləndirilməsi, onların cəmiyyətə daha sıx inteqrasiya olunmasına və öz potensiallarını daha yaxşı reallaşdırmalarına imkan yaradır. Dövlətin təhlükəsiz iş mühitləri təmin etmək üçün həyata keçirdiyi layihələr, işçilərin sosial təminatını artırmaqla yanaşı, ümumi iş mühitinin keyfiyyətini də yaxşılaşdırır. İşçi sağlamlığı və təhlükəsizliyi təşəbbüsləri, əmək məhsuldarlığını yüksəltməklə ölkənin sənaye və xidmət sektorlarında dayanıqlılığını artırır [1, s. 22]. Bundan əlavə, kənd yerlərində həyata keçirilən iqtisadi dəstək layihələri, regionlarda yeni iş imkanları yaradaraq yerli iqtisadiyyatı canlandırır və kənd təsərrüfatı sahələrini gücləndirir. Bu təşəbbüslər, kənd əhalisinin yaşayış səviyyəsini artırmaq və kənd təsərrüfatı məhsullarının ixrac potensialını yüksəltmək məqsədi ilə reallaşdırılır. Regionların inkişafı, ölkənin bütün ərazilərinin bərabər şəkildə iqtisadi inkişafına kömək edir və iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinin sinerji yaratmasına şərait yaradır.

Nəticə

Nəticə etibarilə, dövlətin sosial rifahı artırmaq və iqtisadi inkişafı dəstəkləmək məqsədilə həyata keçirdiyi proqramlar və layihələr, ölkənin dayanıqlı və bərabərhüquqlu cəmiyyət qurma yolunda mühüm addımlarını təşkil edir. Bu təşəbbüslər sayəsində aztəminatlı ailələr, gənclər, uşaqlar, əlillər və kənd əhalisi kimi müxtəlif sosial qrupların rifahı artırılır, onların təhsil, sağlamlıq və iqtisadi imkanları genişləndirilir. Sosial ədalət, bərabərlik və təhlükəsiz iş şəraiti prinsiplərinə əsaslanan bu proqramlar, cəmiyyətin bütün təbəqələrinin dövlətin təmin etdiyi dəstək və xidmətlərdən faydalanmasını təmin edir. Dövlətin bu cür çoxşaxəli sosial və iqtisadi dəstək siyasəti, həm qısa müddətli sosial ehtiyacların ödənilməsinə, həm də uzunmüddətli dayanıqlı inkişafın təmin olunmasına yönəlmişdir. Regionlarda iqtisadi imkanların artırılması, gənclərin işgüzarlığının dəstəklənməsi, sosial xidmətlərin gücləndirilməsi kimi təşəbbüslər ölkənin hər bir sahədə bərabər və davamlı inkişafına xidmət edir. Bu təşəbbüslər, cəmiyyətdə sosial harmoniya və dövlətə etibarın möhkəmləndirilməsi ilə nəticələnir. Beləliklə, dövlətin həyata keçirdiyi sosial rifah və iqtisadi dəstək proqramları, həm fərdi vətəndaşların rifahını artırır, həm də ölkənin gələcək inkişafını təmin edən əsas faktorlardan birini təşkil edir. Bu siyasət, dövlətin cəmiyyətin hər bir üzvünə dəstək vermək və onların həyat səviyyəsini yüksəltmək istiqamətində göstərdiyi səyləri aydın şəkildə ortaya qoyur və gələcək nəsillər üçün daha stabil, rifah dolu bir cəmiyyətin qurulmasına zəmin yaradır.

Ədəbiyyat

1. Quliyev C.B., Rzayeva M.H.(2014). Rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyatda həyat səviyyəsi və onun keyfiyyətə yaxşılaşdırılmasının sosial-iqtisadi problemləri.
2. Bayramova S.R., Qurbanova S.Ə. (2009). Gəlirlər və əmək bərəsində siyasəti. Bakı,
3. Əlirzayeva T.Ə., Əlirzayev Ə.Q. (2007). Əhalinin gəlirləri və istehlakının maliyyə mexanizmləri. Bakı: Elm nəşriyyatı,
4. Michael P., Prasad Esward S. (2001). Polşa: bərəbərəsizlik, transferlər və keçid dövründə artım”. Maliyyə və İnkişaf, 38 (1),
5. Əşrəfova R.S. (2005). Əhalinin sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılmasında sosial yardım sisteminin rolu. Himayədar jurnalı, Oktyabr,
6. Əliyev A.Ə., Qasimov N.N. (2000). Azərbaycanca əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəlməsinin aktual problemləri. Bakı,
7. Qasimov Ə.C., İsrailov H.A., Hacızadə E.M., Ağayev E.A. (2006). Regionların sosial-iqtisadi inkişaf problemləri. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Bakı İqtisad Universiteti nəşriyyatı,
8. Антонова Н.А. (1996). О наиболее острых проблемах в области доходов населения и мерах по их решению. Уровень жизни населения регионов, №12, с. 18-25
9. [https://www.stat.gov.az/source/demography/\(2023\)](https://www.stat.gov.az/source/demography/(2023))
10. [https://www.stat.gov.az/source/demography/\(2023\)](https://www.stat.gov.az/source/demography/(2023))
11. [https://www.stat.gov.az/source/demography/\(2023\)](https://www.stat.gov.az/source/demography/(2023))

Aygun Muradova
Vilayat İsmayilov

STATE EXPERIENCE IN REGULATING THE STANDARD OF LIVING OF THE POPULATION

Abstract

The purpose of the article is to improve the living standards of the population and determine the role of the state in this direction, as well as to examine the effectiveness of state practices. The study analyzed the implementation of state policies related to increasing the well-being of the population, and examined modern approaches and problems.

The article mainly applied qualitative and quantitative **analysis methods**. The study was conducted using economic-statistical analyses, comparative approaches and analytical modeling. International experience and socio-economic indicators of various countries were widely used. State programs, legislative acts and information on economic indicators were taken as the main sources of research.

As a result of the study, it was determined that active state intervention and effective policies are of great importance in improving the living standards of the population. Factors such as the development of social protection systems, increasing the income of the population and ensuring social equality were in the focus of attention. It was revealed that factors such as the level of economic development, cultural and social conditions play a role in state policies applied in various countries. Some limitations were also observed in the study. One of the main limitations is the theoretical nature of the study and the incomplete use of empirical data. Also, while taking into account the socio-economic differences of different countries, it was not possible to study them all in detail. At the same time, adaptation to specific countries or regions may be required when applying the results.

Keywords: State, Social, Education, Accessibility, Healthcare

Айгюн Мурадова
Виляйт Исмаилов

ОПЫТ ГОСУДАРСТВА В РЕГУЛИРОВАНИИ УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ

РЕЗЮМЕ

Целью статьи является повышение уровня жизни населения и определение роли государства в этом направлении, а также рассмотрение эффективности государственной практики. В исследовании проанализирована реализация государственной политики по повышению благосостояния населения, рассмотрены современные подходы и проблемы.

В статье в основном применялись качественные и количественные **методы анализа**. Исследование проводилось с использованием экономико-статистического анализа, сравнительных подходов и аналитического моделирования. Широко использовались международный опыт и социально-экономические показатели различных стран. В качестве основных источников исследования были взяты государственные программы, законодательные акты, информация об экономических показателях.

Исследование показало, что активное вмешательство государства и эффективная политика имеют большое значение для повышения уровня жизни населения. В центре внимания оказались такие факторы, как развитие систем социальной защиты, повышение доходов населения и обеспечение социального равенства. Установлено, что такие факторы, как уровень экономического развития, культурные и социальные условия, играют определенную роль в государственной политике, реализуемой в различных странах. В ходе исследования также были выявлены некоторые ограничения. Одним из основных ограничений является то, что исследование носит теоретический характер и не в полной мере использует эмпирические данные. Кроме того, хотя социально-экономические различия разных стран и были приняты во внимание, изучить их все подробно не представлялось возможным. В то же время применение результатов может потребовать адаптации к конкретным странам или регионам.

Ключевые слова: *Состояние, Социальный, Образование, Доступность, Здравоохранение*